

II. Ἀξία καὶ ἀναγνώρισις τῶν Ἀγίων Γραφῶν ἐν γένει.

Ὁ Μητροπολίτης ἀρχιεπίσκοπος Καντεβουρίας εἶπεν: Εἶναι τῇ ἀλήθειᾳ μέγα καὶ θαυμάσιον τὸ ἔργον εἰς ὃ ἡ ἑταιρία αὕτη καταγίνεται. Οὐδὲν θαυμασιώτερον τούτου, ὅτι ἐν τῇ δοξασίᾳ τοῦλάχιστον, οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦ ἡ πρακτικὴ, οὐδεὶς ὑπάρχει καλῶν ἐκυτὸν χριστιανὸν μὴ ἀναγνωρίζων τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γραπτοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Εἰ καὶ εἰσὶν οἱ λέγοντες, ὅτι τὸ Βιβλίον ἐκεῖνο ἔχει ἱκανὰ ἐν ἐκυτῷ ἐπικίνδυνον, δὲν ἀρνοῦνται ὅμως ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐτι καὶ οἱ διατεθειμένοι νὰ παραγνώρισωσι τὸ Βιβλίον τοῦτο ἢ νὰ τὸ κρύψωσιν ἐν γλώσῃ τινι μὴ παρὰ τοῦ λαοῦ ἐννοουμένη, καὶ ἐκεῖνοι ἀναγκάζονται ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων νὰ ἀναγνωρίσωσι ἐν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ οὐδεμία ἀξία μνηστέα διαφορά ὑπάρχει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ κατ' ἰδίαν βιβλία, ἐξ ὧν τὸ μέγα τοῦτο σῶμα σύγκειται. Ἀπὸ τῆς μιᾶς ἁπλῆς τῆς χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἐτέρας αἱ Ἀγίαι Γραφαί, ὡς ἔχομεν αὐτάς, ἀναγνωρίζονται ὡς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Πόσον δὲ τοῦτο ὠφελεῖ ἡμᾶς ἐν πάσαις τὰς διενέξεσιν ἡμῶν πρὸς ἐκείνους οἵτινες θὰ ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀποκρύψωσι τὸ Βιβλίον τοῦτο, ὅπερ αὐτοὶ οὗτοι ἀναγνωρίζουσιν ὅτι ἐγγράφῃ πρὸς θεραπείαν τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀμαρτιῶν; Αἱ λαβοῦσαι χώραν μεταβολαὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῇ ἐμῇ ἔτι μνήμῃ, ἡγαγον ἡμᾶς εἰς παραδόξως στενὴν συγκοινωνίαν πρὸς πρόσωπα ζῶντα εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀφ' ὧν ἐν προτέροις χρόνοις διατελοῦμεν σχεδὸν ὅλως κεχωρισμένοι, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ἐξ ἐκείνων τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἔχουσι μέγιστον γόητρον διὰ πολλοὺς νόμους ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἀρχαίων τούτων ἐκκλησιῶν οἱ ἐλλόθοντες εἰς τὴν χώραν ταύτην, πάντοτε, ἐνῷ εἰσὶν ἐνταῦθα τοῦλάχιστον, λαλοῦσι περὶ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ κοινὴ ἡμῶν κληρονομία, μετὰ τοῦ μεγαλειτέρου σεβασμοῦ. Ἀξιοσημειώτον γεγονός σχετιζόμενον πρὸς πατριάρχην τινα τῆς Ἀνατολῆς διατρέψαντα ἐνταῦθα ἐπὶ πολλοὺς μῆνας πρὸ τινος χρόνου εἶναι, ὅτι τὸ ἰδιάζον τῆς γλώσσης τοῦ χαρακτηριστικόν, καθόσον ἠδύνατό τις νὰ ἐννοήτῃ διὰ διερμηνέως, ἦν ὅτι πάντοτε ἀνέφερε τὸ ἱερὸν τοῦτο Βιβλίον.

Ἐν τούτοις εἶναι τι τὸ νὰ ὑπάρχῃ γενικὴ ἀναγνώρισις, ὅτι ἡ Βίβλος εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Δυναμέθαι νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὸν φωτισμὸν ὅστις, τῇ εὐλογίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἐλπίζομεν θὰ χυθῇ ἐπὶ τοῦ κόσμου, ὅπως ἀντιστῇ εἰς τὸ παραδόξως ἄλογον συμπέρασμα τὸ ἐκ τοῦ Βιβλίου τούτου ὅτι δηλ. ἐπειδὴ ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, δὲν πρέπει νὰ ἐξαπλωταί μετὰ πάντων ὅσοι ἔχουσι ψυχὰς πρὸς σωτηρίαν. Ἐχάρην μαθὼν ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἀρτι ἀναγνωσθείσης ὅτι μίαν μόνον ὑπάρχει χώρα, οὐχὶ δὲ καὶ ὁλόκληρος, ἐν

Εὐρώπῃ ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, ἐν ᾗ αἱ Γραφαὶ δὲν ἔχουσιν ἐλευθέραν ὅσον δεῖ κυκλοφορεῖν. Ἀληθῶς μεγάλη μεταβολὴ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἦν ἐνθυμοῦμαι ἐν τῇ νεωτέρᾳ μου ἡλικίᾳ, ὅταν φίλος μου τις διερχόμενος τὰ σύνορα εἰς τὴν Ἰταλίαν εἶδε τὸ κιβώτιόν του ἀνοιγόμενον καὶ τὴν Γραφὴν τοῦ ἀφαιρουμένην ἀπ' αὐτὸν, τολμῶ δὲ νὰ εἰπῶ ὅτι πολλοὶ ἐνταῦθα παρυστώτες ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην πρὸ 35 ἐτῶν.

Ἀφετε τὴν Βίβλον ἐξεταζομένην μετὰ τῆς μεγαλειτέρας λεπτομερείας καὶ κριτικῆς, τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἃς χυθῇ ἐπὶ παντὸς αὐτῆς στίχου, καὶ ἡ πίστις μου ἐν ταῖς Γραφαῖς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ δόξα ἐκείνου ὅστις παρέδωκεν αὐτάς εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε εἰμι πεπεισμένος ὅτι αἱ διδασκαλαὶ ἐκεῖναι αἵτινες λαλοῦσιν εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, θέλουσιν ἐξέλθει καθαρώτεροι καθύσον ἡ Βίβλος ἐρευνᾶται. Βέβαιον ἐστὶν ὅτι τοῦτο εἶναι ἐν τῶν μηχανημάτων ἐκείνων, οἵτινες περιφρονοῦσι τὸ ἱερὸν τοῦτο Βιβλίον, οἵτινες παριστάνουσιν αὐτὸ ὡς μὴ λαλοῦν καθαρῶς τὴν αὐτὴν σαφῇ γλῶσσᾳ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, τῶν παριστανόντων ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν ἤρτηται ἐκ τοῦδε ἢ τοῦδε τοῦ κειμένου, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ Βιβλίου λαλοῦντος μετ' ἀπταιστοῦ φωνῆς δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν σελίδων. Εἶναι ἀρχαῖον μηχανήμα, ὅπερ φέρει τινὰς νὰ λέγωσιν, ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ διασπείρωνται αἱ γραφαὶ μετὰ τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀγραμμάτων ὡς καὶ ἠδύνατο οὗτοι νὰ συλλάβωσιν ἰδέας ἐν διαφόροις μέρεσιν αὐτοῦ, αἵτινες θὰ ἐξέτρεπον αὐτοὺς, ἐνῷ ἐγὼ πιστεύω τὸ ἐξῆς, ὅτι κοινὸς ἀπαιδευτὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν Βίβλον εἰς τὰς χεῖρας, ἀναγινώσκων ὡς καὶ βλέπων τὸν Θεὸν καὶ ἐν προσευχῇ, εὐρήσει βεβαίως ἐν πάσῃ σελίδι αὐτῆς τὸ εὐαγγέλιον ἐκεῖνο τῆς ζωῆς ὅπερ ἔσται ἡ παραμυθία αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, καὶ θὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς πλήρη πρὸς τὸν Σωτῆρα αὐτοῦ ἑνώσιν.

III. Ἐν Μαδαγασκάρῃ.

Ὁ αἰδ. κ. Κουστὶν λαβὼν τὸν λόγον περὶ τῆς ἐν Μαδαγασκάρῃ διαδόσεως τοῦ θείου Λόγου εἶπεν: Ὅπόταν ἡ πρώτη ἐκδοσις τῆς πλήρους Γραφῆς ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1835, ἔφερε ἐπὶ τῆς σελίδος τοῦ τίτλου αὐτῆς ἑκάσιν τοῦ γεγονότος, ὅτι, καὶ τοὶ ἡ μετάφρασις ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἱεραποστόλων τῆς ἑταιρίας εἰς τὴν ἀνήκω, τῆς ἐν Λονδίῳ ἱεραποστολικῆς ἑταιρίας, ἡ δὲ τύπωσις ἐγένετο ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῆς ἱεραποστολῆς μας, ἐν Ἀντανανρίβῳ, ὁ χάρτης ὅμως ἐδόθη ὑπὸ τῆς ἑταιρίας ταύτης καὶ ἦτο τὸ πρῶτον ἐκ μακρᾶς σειρᾶς γενναίων καὶ πολυτίμων δώρων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1835 μέχρι τοῦ νῦν.

Δύναμαι νὰ συγχάρῳ ὑμῖν ὅτι ἡ γενναιοδωρία ἡμῶν δὲν ἐδαψιλεύθη ἐπὶ ματαιῳ. Εἰς ἀγάλλεσθε ἐπὶ τῷ γεγονότι ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Μαδαγασκάρῃ ἐθιράμβευσε ἐπὶ τοῦ πικροῦ μίσους εἰδωλολατρικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐτηρήθη

ζωηρά, καίτοι ἐπὶ τέταρτον ἑκατονταετηρίδος καταδικωμένη, ἐάν ἀγάλλεσθε ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τὸ Εὐαγγέλιον κατέρριψε τὴν ἀρχαίαν ἐθνικὴν εἰδωλολατρίαν τῆς Μαδαγασκάρης, ἐπιτρέψατέ μοι τότε νὰ συγχρῶ ὅτι ἐδόθη ἡμῖν νὰ ἔχῃτε ἐντιμον μερίδα ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἔργῳ. Ἀς εἰπῶ δ' ὑμῖν πρὸ πάντων τὰ περιστατικὰ ὑφ' ἃ ἡ μετάφρασις αὕτη παρσκευάσθη, τὰ ὅποια ἴσως εἰσι γνωστὰ εἰς τινας ἐξ ὑμῶν.

Αἱ πρῶται προσπάθειαι αἱ ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίῳ ἱεραποστολικῆς Ἑταιρίας γενομένης, ὅπως φθάσωσιν εἰς Μαδαγασκάρην ἐγένοντο ἐν ἔτει 1818. Οὐχὶ δὲ πρὸ τοῦ 1820 ἐγκαθιδρίθησαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ οἱ ἱεραπόστολοι ἡμῶν. Ὁ πρῶτος ἱεραπόστολος, ὁ ἀφικόμενος εἰς Ἀντανανχίβον ἦν ὁ ἐξ Οὐαλλίας Δαυὶδ Jones, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1820. Ἀμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου ἔτους, τὸν Μάιον, νομίζω, ὑπεδέξατο ἀσμένως τὸν συνάδελφον αὐτοῦ καὶ συμπατριώτην τὸν Αἰδ. Δαυὶδ Griffiths, οἱς δύο (ἀμφοτέροις ἐξ Οὐαλλίας καὶ ἀμφοτέροις Δαυὶδ) ἀποδοτέα ἡ μεγάλη τιμὴ ὅτι παρσκευάσαν διὰ τὸν Μαλαγάσιον λαὸν τὴν πρῶτην μετάφρασιν τῆς πλήρους Γραφῆς.

Ὅπως ἐννοήσῃ τις τί περιλαμβάνει ἡ ἀπλὴ αὕτη ἔκθεσις πρέπει νὰ σκεφθῇ ὅτι, ὅποταν οὗτοι ἐφθασαν εἰς Ἀντανανχίβον, δὲν εὗρον γραπτὴν γλῶσσαν οὐδὲ γραμματολογίαν, οὐδὲ ἐγγράμματον τάξιν ἀνθρώπων. Εἰργάζοντο ὑπὸ ἀπείρους δυσχερείας, ἀλλὰ ταχέως προέβησαν εἰς τὸ ἔργον, ἐν ἔτει δὲ 1824, ὀλιγώτερον τῶν τεσσάρων ἐτῶν μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ πρώτου τούτων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἤρξαντο διδασκόντες ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ, καὶ ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐναρξίς ἐγένετο ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου. Ἐν τέλει τοῦ 1828 ὁλόκληρος ἡ Βίβλος ἦν ἐν χειρογράφῳ καὶ ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς τυπώσεως. Τὸ πρῶτον πιστότηριον ἐτέθη ἐν Μαδαγασκάρῃ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κημερῶνος ἐν ἔτει 1827, ἡ δὲ πρώτη τύπωσις τῆς Γραφῆς ἤρξατο τὴν πρώτην τοῦ ἔτους 1828. Ἰδοὺ δὲ τί οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔλεγον περὶ τοῦ ἔργου τῶν ἐντινι ἐκθέσει αὐτῶν: «Τὴν πρώτην Ἰηουαχίου τοῦ ἐνεστώτος ἔτους ἐνησχολήθημεν εἰς ἐπιθεώρησιν καὶ τύπωσιν τῶν φύλλων τῶν περιεχόντων τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Λουκά, ποθοῦντες νὰ χαίρεσθωμεν τὸ νέον ἔτος τῶν ἱεραποστολικῶν ἡμῶν ἐργασιῶν διὰ τῆς ἀνοίξεως τῆς πηγῆς τῶν ζώντων ὁδάτων ἐν μέσῳ τοῦ αὐχμηροῦ ἐκείνου ἐδάφους. Εἴθε τὰ ἱαματικὰ ταῦτα κάματα μετ' οὐ πολλὸ νὰ βρῶσιν εἰς χιλίους βύβλους, καὶ νὰ μετατρέψωσιν αὐτὰ εἰς κῆπον τοῦ Κυρίου.» Τοιαύτη ἦν ἡ παράκλησις τῶν ἀνδρῶν τῶν δάντων εἰς Μαδαγασκάρην τὴν πρώτην μετάφρασιν τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ μήπως δὲν εἶδομεν τὰ ἱαματικὰ κάματα βρόντα εἰς χιλίους βύβλους; μήπως δὲν εἶδομεν πᾶν λόγον τοῦ Θεοῦ πελούντα θαύματα ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μαδαγασκάρης; Ἡ παράκλησις ἐκεῖνη δὲν ἀνεπύρην ἐπὶ ματαίῳ. Τὸ ἔργον ἦν τοῦ Κυρίου, καὶ

ἐχρήσατο αὐτῷ πρὸς ἰδίαν Αὐτοῦ δόξαν. Τὸ ἔργον τῆς τυπώσεως τῆς Γραφῆς προὐχώρησε μέχρι τοῦ ἔτους 1830. Μηνὶ Ἰουνίῳ, νομίζω, ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς Νέας Διαθήκης, συγχειμένη ἐκ 3000 ἀντιτύπων, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν λαόν. Οὕτω ἐν δέκα ἔτεσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐγένοντο κάτοχοι τῆς γλώσσης, ἐσυστηματοποίησαν τὴν ὀρθογραφίαν αὐτῆς, συνεπλήρωσαν τὴν προκαταρκτικὴν μετάφρασιν δολοκλήρου τῆς Γραφῆς, καὶ ἐτύπωσαν 3000 ἀντιτύπων τῆς Νέας Διαθήκης. Πᾶσα τιμὴ ἐφείλεται τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις, οἱς ἐδόθη νὰ τελέσωσι τοιοῦτον εὐγενὲς ἔργον. Ἀμα ὡς ἐτελέσθη ἡ τύπωσις τῆς Νέας Διαθήκης, ἡ τύπωσις τῆς Παλαιᾶς ἤρξατο. Τὸ ἔργον ἐκεῖνο προέβαινε ἀπὸ μηνὸς εἰς μῆνα καὶ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ ὅταν ἐτελειούντο διάφορα τμήματα, ἐκυκλοφόρου αὐθαρρὶ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ. Ἰκανὸν ὄθεν μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ λαοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς καταδρομῆς. Νῦν ἐρχόμεθα εἰς ἔτος διὰ παντὸς ἀξιολογούμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μαδαγασκάρης, τὸ ἔτος 1835.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἕμενον ἔτι τινα τεμάχια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀτύπωτα, ἦτοι ὁ Ἐζεκιήλ, Δανιήλ, οἱ μικροὶ Προφῆται καὶ μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωβ· νῦν δὲ ἐπῆλθεν συμβεβηκὸς μεταβαλὼν δολοκλήρον τὴν ὅψιν τῶν πραγμάτων ἐν Μαδαγασκάρῃ.

Τὴν Κυριακὴν τῇ 1 Μαρτίου 1835, ἄπειρος συνήχθη συνάθροισις, καὶ ἡ χριστιανικὴ πίστις ἀπηγορεύθη. Ἡ κυβέρνησις πρὸ πολλοῦ ὑπέβλεπε τὴν αὐξάνσιν τῆς νέας ταύτης δυνάμεως, ἣν δὲν ᾔδυναντο νὰ ἐννοήσωσι, ἐπὶ τέλει δὲ ἀπεράσισαν, ὅπως ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καταστραφῇ, καὶ ὅπως οὐδεὶς τῶν ἰθαγενῶν ἐγκαταλείψῃ τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του. Πάντες ἡ εἰς τὴν χριστιανικὴν λατρείαν παρισταθέντες ἐκλήθησαν νὰ καταγγείλωσιν ἑαυτοὺς καὶ νὰ ἀποστείλωσι τὰ δνόματα αὐτῶν εἰς τὴν κυβέρνησιν, πάντες οἱ ἔχοντες χριστιανικὰ βιβλία ἐξητήθησαν νὰ τὰ παραδώσωσιν ἢ κατὰστασις δ' αὕτη τῶν πραγμάτων ἐξηκολούθησεν ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη. Ἐπὶ εἴκοσι πάντε ἔτη μόνον μετὰ κίνδυνον τῆς ζωῆς τοῦ ὁ Μαλαγάσιος χριστιανὸς ᾔδυνετο νὰ κατέχῃ ἀντίτυπον τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅμως γινώσκωμεν ὅτι, μετ' ὅλα ταῦτα, ὑπῆρξαν ἄνθρωποι τολμήσαντες νὰ κρατήσωσι τὸν πολύτιμον θησαυρὸν καὶ νὰ τὸν προσδέσωσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.

Ὅποταν οἱ ἱεραπόστολοι εἶδον ὅποιαν σοβαρὰν παρεμπάδισιν ἤθελαν ὑποστῆ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν, προέβησαν εἰς τὴν τύπωσιν, ὅπως δυνηθῶσιν εἰς δυνατόν νὰ συμπληρώσωσι τὴν μετάφρασιν τῶν ἀπολειπομένων βιβλίων. Εὐρέθησαν εἰς περιστάσεις ἐξαιρετικὰς καὶ δυσχερεῖς, ἀπεκόπη αὐτοῖς πᾶσα συγκοινωνία μετὰ τῶν ἰθαγενῶν νεοφύτων καὶ δὲν ᾔδυναντο νὰ ἔχωσιν ἰθαγενεῖς ἐργάτας πρὸς βοήθειαν ἐν τῷ ἔργῳ των. Ὁ κ. Baker, ὁ ἱεραπόστολος τυπογράφος, αὐτὸς ἐστοχειοθέτησε ὁλόκληρον τὴν σειρὰν, καὶ ὁ κ. Kilchling, εἰς τῶν ἱεραποστόλων τεχνιτῶν, ἐξετύπωσε

τὰ φύλλα ἐν τῷ πιεστηρίῳ. Ἐν τῷ τῷ καὶ σπουδῇ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι προέβησαν εἰς τὴν συντέλειαν τῶν ἀπολειπομένων μερῶν τῆς Γραφῆς, ἕως οὗ, ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὴν μεγάλην ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἠδυνήθησαν νὰ δωρίσωσιν εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἐκείνους, οἵτινες ἤθελον νὰ τὴν δεχθῇ, πλήρη ἐκδοσὶν τοῦ εὐλογημένου Θεοῦ Λόγου.

Τοῖς ἱεραποστόλοις ὁμῶς τούτοις δὲν ἐπιστράφη νὰ διαμεινώσιν ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐν Μαδαγασκάρῃ. Οἱ τελευταῖοι τούτων πενθίμως ἔστρεψαν τὰ νῶτα εἰς τὴν πρωτεύουσάν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1836. Ἀλλὰ καίτοι οἱ ἱεραπόστολοι ἀνεχώρησαν, ὁ γραπτὸς Λόγος διέμεινεν. Πλὴν τῶν ὧν ἀντιτύπων διένειμαν αὐτοὶ ἐκεῖ ὄντες, κατέλιπον ὀπισθεν αὐτῶν κιβώτια περιέχοντα τὴν Νέαν Διαθήκην, ὁμολόγια, ἀλφαριθμητικά, καὶ ἐβδομήκοντα πλήρεις Γραφαί. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐξεδιόχθησαν ἐκ τῆς σκηνῆς τῶν ἔργων αὐτῶν, ἀλλὰ, τῇ θεῇ εὐλογίᾳ, ἠδυνήθησαν νὰ καταλειψώσιν ὀπισθεν αὐτῶν τὸν γραπτὸν Λόγον. Τὰ περιέχοντα τὰ βιβλία κιβώτια ἐτάφησαν ἐν τῇ γῇ, πολῦτιμος σπόρος, οὗ ὁ Θεὸς ἐπέβλεπε καὶ γινώσκουμεν οἷον ἐκεῖνος παρήγαγε θερισμὸν δι' ὃν πάντες θέλομεν ὑμνεῖ Αὐτόν.

Πάντοτε φρονῶ ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Γραφῆς ἐν Μαδαγασκάρῃ μετὰ τὴν ἐξορίαν τῶν ἱεραποστόλων εἶναι ἔνδοξον καὶ εὐγενὲς παράδειγμα τῆς ἀξίας καὶ σημασίας τοῦ ἔργου τῆς εταιρίας ταύτης. Ἡ φωνὴ τοῦ ζῶντος διδασκάλου δὲν ἠκούσθη πλέον ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τοῦ κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον. Πολλάκις ἀνεπόνησα εἰς τὸν νοῦν μου μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως φράσεις ὧν οἱ καταδικώμενοι οὗτοι χριστιανοὶ, ποιοῦντες χρῆσιν ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν των γραφείσιν πρὸς τοὺς ἱεραποστόλους τοὺς ἐκδιωχθέντας ἀπ' αὐτῶν. «Ἐνομήσθη, λέγουσι, ὅτι θέλομεν βεβαίως λησμονῆσαι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ νῦν ὅτε δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα διδασκάλους, ἡ Βασιλίσσα ὁμῶς, ἀγνοεῖ ὅτι ὁ καλλίτερος διδάσκαλος, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἶναι ἔτι μεθ' ἡμῶν.» Οἱ λόγοι οὗτοι εἰσὶν ἀξιωματικῶς, συχνάκις δὲ ἀναπολῶ αὐτοὺς μετὰ βεβαιῆς εὐχαριστήσεως. Ναί, ὁ κάλλιστος τῶν διδασκάλων ἦτον ἔτι ἐκεῖ. Οἱ ἱεραπόστολοι, οἱ δόντες αὐτοῖς τὴν Γραφὴν, δὲν ἦσαν πλέον νὰ ὁδηγῶσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἡ ζωὴ ἐκείνη δύναμις, τὸ εὐλογημένον Πνεῦμα πάσης ἀληθείας, ὁ κράτιστος διδάσκαλος, καὶ οὗτος διετήρει ζωσαν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Οἱ Μαλαγάσιοι οὗτοι χριστιανοὶ ἠγάπων τὴν Γραφὴν των, αὕτη δὲ ἦν τὸ διακριτικὸν σημεῖον τῆς χριστιανικῆς των. Οὐδὲν τῶν ὧν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἡ βασιλίσσα Ῥαναβάλα, μεθ' ὅλην τὴν ἰσχυρὰν αὐτῆς θέλησιν καὶ τὴν ἀποφασιστικὴν αὐτῆς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ἠδύνατο ν' ἀποσπᾷ τὸν λαὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ εἰς τὸ εὐλογημένον Βιβλίον, ἔπερ ἡ Ἐταιρία αὕτη ἔχει ὥς ἔργον νὰ κυκλοφορῇ.

Εἶπον ὑμῖν πρὸ ὀλίγου ὅτι ἐβδομήκοντα ἀντίτυπα ἀφῆθησαν τὰ πλεῖστα τεθαμμένα ἐν τῷ ἔδαφει. Ποῖα ἦν ἡ μέλλουσα αὐτῶν ἱστορία; Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐδίδοντο εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς ἐκείνους χριστιανούς, οἵτινες ἤθελον νὰ δεχθῶσι τὸν πολῦτιμον θησαυρὸν ὅπως τὸν κρατήσωσι μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς αὐτῶν. Τινὰ τῶν ἀντιτύπων ἐκείνων εἶχον φθαρῇ ἐκ τῆς πολλῆς χρήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσχισμένα αὐτῶν φύλλα ἐλογίζοντο πολῦτιμα ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις, καὶ διενέμεντο ἐπιμελῶς μεταξὺ τῶν νεοφύτων. Τινὲς τῶν Γραφῶν ἐκείνων περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν ἀξιοματικῶν τῆς Βασιλείας, καὶ τὰς ἔκαυσαν ἢ ἄλλως κατέστρεψαν· περὶ τὰ δέκα ἢ δέκα πέντε ἀντίτυπα ὑπάρχουσιν ἔτι. Ἐν ὑπάρχει ἀντίτυπον ἀκόμῳς ἀδεσμεύον εἰς ἀκατέργαστον δέρμα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἐταιρίας ταύτης· ἕτερά ἀντίτυπα εἰσὶν ἀνὰ χεῖρας τῶν ἱεραποστόλων τῶν νῦν, καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ἔτι πεφυλαγμένα παρὰ τινῶν ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων χριστιανῶν τῆς νήσου. Ἐκεῖ ὑπάρχουσι, δέκα ἢ δέκα πέντε πλήρη σώματα τῆς Γραφῆς, ἅτινα ἔζησαν δι' ὅλης τῆς διαρκείας τῆς καταγίδος τῆς καταστροφῆς. Τίς δύναται νὰ θεωρήσῃ ἐν τῶν ἀντιτύπων τούτων χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν βαθυτέραν συγκίνησιν; Ὁ λαὸς κατέφυγεν εἰς πάντα τὰ μέσα ἐφευρέσεως τρόπου πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν Γραφῶν του. Καὶ ὅτε μὲν ἐποίουν ὀπὴν ὑπὸ τὴν ἐστίαν, ἐνίοτε ἔκρυπτον αὐτὰς ἐν τῷ τοίχῳ τῆς οἰκίας των, ἐνίοτε εὗρισκον ἀπόκρυφον τινὰ τόπον μακρὰν ἐν τῷ δάσει, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέφευγον λάθρα εἰς τὸν μεμακρυσμένον, ἥρεμον ἐκεῖνον τόπον, καὶ ἐδρόσιζον τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀναγινώσκοντες ἐν ἡ δύο κεφάλαια τοῦ εὐλογημένου λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἀναγινώσκουμεν περὶ ἐνὸς καταφυγόντος εἰς τὸ παράδοξον μέσον νὰ κρύψῃ τὴν Γραφὴν του ἐν τῷ περιφράγματι, ἐνθα αἱ ταυρομαχίαι τῆς βασιλείας Ῥαναβάλας ἐγίνοντο, ὥστε ἦτο τόσοσιν πλησίον εἰς τὴν βασιλίσσαν τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐμίσει καὶ περιεφρόνει.

Ἡμεῖς οἱ πρῶτοι ἱεραπόστολοι, οἱ εἰς Μαδαγασκάραν μεταβάντες μετὰ τὴν παύσιν τῆς καταδρομῆς, εἶδομεν τι ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Βίβλον του Εὐρέθημεν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν διετέλουν εἰς τὴν πρώτην ἔκχυσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς, χιρόντες ἐπὶ τῇ ἀνικτήθει ἐλευθερίᾳ των. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἤκουσα, ὅτι μικρὸς ὅμιλος χριστιανῶν συνῆλθεν τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ βασιλίσσα Ῥαναβάλα ἀπέθανεν, δαπανήσαντες ὁλόκληρον τὴν ἐσπέραν εἰς ἀνάγνωσιν ἐνὸς τῶν προφητῶν, νομίζω τοῦ Ἰερμίου. Ἐνθυμοῦμαι ἐπίσης τὴν ἀπελπισίαν τοῦ λαοῦ ὅταν ἀφικόμεθα παρ' αὐτοῖς τὸν 76ριον τοῦ 1862. Ἠναγκάσθημεν νὰ εἰπώμεν αὐτοῖς ὅτι τὰ περιέχοντα τὰς Γραφὰς κιβώτια ἦσαν ἔτι ἐν Ταματάβῳ, καὶ δὲν θὰ ἔφθανον εἰς Ἀντινααρίβον ἢ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας. Πάντες ἐν ἀκαρεῖ ἔσκυθράσαν· ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ.

(Ἔπειτα συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον Δελτίον)